

Światowy Dzień Węża. Poznaj naszych pełzających sąsiadów

16.7.2026 - | Generalna Dyrekcja Lasów Państwowych

16 lipca obchodzimy Światowy Dzień Węża - święto poświęcone edukacji i ochronie tych często niezrozumianych zwierząt. Choć węże budzą obawy, większość gatunków występujących w Polsce jest całkowicie niegroźna dla człowieka.

Światowy Dzień Węża - skąd wzięło się to święto?

Światowy Dzień Węża obchodzony jest 16 lipca. Jego celem jest zwiększanie wiedzy na temat węży, obalanie mitów na ich temat oraz zwrócenie uwagi na ich znaczenie w przyrodzie. Dzień ten jest także okazją do promowania ochrony gatunków zagrożonych oraz budowania szacunku wobec tych zwierząt, które często spotykają się z nieuzasadnioną niechęcią.

Węże odgrywają ważną rolę w ekosystemach. Regulują liczebność gryzoni i innych drobnych zwierząt, stanowiąc naturalny element równowagi biologicznej.

Jakie węże występują w Polsce?

W Polsce występuje pięć gatunków węży: żmija zygzakowata, zaskroniec zwyczajny, zaskroniec rybołów, gniewosz plamisty oraz wąż Eskulapa. Tylko jeden z nich - żmija zygzakowata - jest jadowity.

Żmija zygzakowata

To jedyny jadowity wąż występujący w naszym kraju naturalnie w środowisku. Żmije lubią mocno nasłonecznione polany, podmokłe lasy, pnie zwalonych lub ściętych drzew, nory gryzoni, ale także trawniki. Chętnie przebywają pod kamieniami, krzewami, wśród korzeni drzew. Można je więc spotkać w bardzo wielu miejscach w naszych lasach, dlatego wchodząc do lasu, uważajmy, gdzie stąpamy i patrzmy pod nogi.

Żmije zygzakowate mogą dość znacznie różnić się od siebie kolorem, ale zwykle na ich grzbietach dostrzeżemy charakterystyczny zygzakowaty kształt zwany "wstęgą kainową".

Niekiedy zygzak mocno zlewa się z barwą skóry, wtedy identyfikację lepiej opierać na kształcie głowy. Żmije mają charakterystyczne, trójkątne głowy z węższymi szyjami. Gruczoły jadowe wymuszają inną budowę czaszki niż np. u pozbawionego tych narządów zaskrońca. Głowa żmii wyraźnie odróżnia się od reszty ciała, a na jej czubku widnieje wzór przypominający literę V, Y lub X.

Żmije są zwykle mniejsze od pozostałych naszych węży, mają krótsze ciało i bardziej krępo zbudowane. Żmije posiadają także bardziej wyraźne, pionowe źrenice, co pozwala im na lepszą orientację w terenie.

Zaskroniec zwyczajny

Zaskroniec jest wężem niejadowitym, o wielkości dochodzącej do 150 cm (samica) i 80 cm (samiec). Jego głowa jest wyraźnie oddzielona od reszty ciała, duża, delikatnie grzbietowo spłaszczona. Zaskroniec zawdzięcza swą nazwę charakterystycznym żółtym i bardzo wyraźnym plamom „za skroniami”.

Zaskronce żywią się żabami, rybami i małymi gryzoniami, które połykają bez uprzedniego uśmiercania. Zaatakowany zaskroniec broni się, udając martwego, wypuszcza przy tym nieprzyjemnie pachnącą ciecz, która dodatkowo ma zniechęcić potencjalnego drapieżnika. Wydaje też głośny syk w celu odstraszenia napastnika.

Najczęściej można go spotkać nad brzegami zbiorników wodnych i wilgotnych łąkach. Aktywny w ciągu dnia, rano wygrzewa się na słońcu, później wyrusza na polowanie. Na lądzie szybki i zwinny, w wodzie doskonale pływa i nurkuje.

Jak narysować zaskronca? Zobacz, jak robi to leśniczka Anita.

Zaskroniec rybołów

To najrzadziej spotykany wąż w Polsce. Gatunek jest silnie związany ze środowiskiem wodnym i, podobnie jak zaskroniec zwyczajny, doskonale pływa oraz nurkuje. Jego głównym pożywieniem są ryby, od których pochodzi nazwa gatunku.

W Polsce występuje bardzo lokalnie, głównie na południu kraju. W odróżnieniu od zaskronca zwyczajnego nie posiada charakterystycznych żółtych plam za głową (występują one tylko u młodych osobników i z wiekiem znikają). Jest gatunkiem niejadowitym i nie stanowi zagrożenia dla człowieka.

Gniewosz plamisty

Rzadki gatunek, którego występowanie jest nadal bardzo słabo poznane. Gniewosze są wężami niejadowitymi. Długość ciała osobników dorosłych wynosi około 60 cm. U gniewosza w tyle głowy widoczna jest ciemna, podwójna plama, która na grzbiecie przechodzi w dwa rzędy mniejszych plam. To odróżnia gniewosza plamistego od żmii zygzakowatej, która zarówno w odmianie szarej, jak i brązowej na grzbiecie ma tylko jeden zygzak.

Gniewosz preferuje ciepłe, nasłonecznione miejsca, obrzeża lasów i zarośla.

Wąż Eskulapa

Największy wąż występujący w Polsce. Osiąga nawet ponad 1,5 m długości. Cechą charakterystyczną tego gatunku jest również dziewięć dużych łusek na głowie. Jest bardzo rzadki i spotykany głównie w Bieszczadach. Nie dość, że jest jedynym dusicielem, to jeszcze potrafi doskonale wspinać się po drzewach. Węże Eskulapa są niejadowite.

Czy należy bać się węży?

Nie. Węże nie traktują człowieka jako ofiary i starają się unikać kontaktu z ludźmi. Większość spotkań kończy się ucieczką zwierzęcia. Nawet żmija zygzakowata atakuje zazwyczaj tylko wtedy, gdy zostanie nadepnięta, schwytana lub pozbawiona możliwości ucieczki.

Podczas spacerów po lesie warto jednak zachować ostrożność. Dobrą praktyką jest poruszanie się wyznaczonymi ścieżkami, noszenie pełnego obuwia i uważne patrzenie pod nogi, zwłaszcza w miejscach nasłonecznionych, przy stosach gałęzi, kamieniach czy powalonych pniach.

Czy niejadowite węże również gryzą?

Tak. Każdy wąż może ugryźć, jeśli poczuje się zagrożony. Dotyczy to także zaskrońca, gniewosza czy węża Eskulapa. Ich ugryzienia są jednak powierzchowne i nie stanowią zagrożenia dla zdrowia człowieka. To reakcja obronna, a nie atak.

Co zrobić po ukąszeniu przez żmiję?

Choć ciężkie reakcje organizmu na jad zdarzają się rzadko, ukąszenia przez żmiję nie wolno lekceważyć.

W przypadku ukąszenia należy:

- zachować spokój i ograniczyć ruch,
- unieruchomić ukąszoną kończynę,
- zdjąć biżuterię lub ciasne elementy odzieży,
- jak najszybciej skontaktować się z numerem alarmowym 112 lub zgłosić do najbliższej placówki medycznej.

Nie należy nacinać rany, wysysać jadu ani zakładać opasek uciskowych.

Szczególnej pomocy wymagają dzieci, osoby starsze oraz osoby uczulone, u których objawy mogą być bardziej nasilone.

Zachęcamy do zapoznania się z publikacją Aleksandry Kolanek "Czy żmija zygzakowata jest niebezpieczna?", dostępną na stronie Towarzystwa herpetologicznego NATRIX.

Węże pod ochroną

Wszystkie rodzime gatunki węży występujące w Polsce są objęte ochroną gatunkową. Wokół ostoj (miejsc rozrodu i przebywania) gniewosza i węża Eskulapa tworzone są strefy ochronne (całoroczne lub okresowe) zabezpieczające ich siedliska. Zamiast reagować strachem, warto pamiętać, że zwierzęta te są ważnym elementem leśnych i łąkowych ekosystemów. Spotkanie węża podczas spaceru to nie powód do paniki, lecz okazja do obserwacji jednego z najbardziej interesujących przedstawicieli naszej rodzimej fauny.

Ciekawostka: padalec to nie wąż

Padalce – zwyczajne i kolchidzkie – często bywają mylnie przypisywane do węży. Choć na pierwszy rzut oka padalec przypomina niewielkiego węża, w rzeczywistości jest beznogą jaszczurką. Od węży różni się m.in. obecnością ruchomych powiek i otworów usznych, których węże nie posiadają.

Padalec jest całkowicie niegroźny dla człowieka. Żywi się głównie ślimakami, dżdżownicami i innymi drobnymi bezkręgowcami. Podobnie jak wszystkie rodzime gatunki gadów w Polsce, podlega ochronie.

Jeśli podczas spaceru spotkamy padalca, najlepiej pozostawić go w spokoju i pozwolić mu kontynuować wędrówkę. W razie zagrożenia padalec może odrzucić część ogona – jest to naturalny mechanizm obronny, podobnie jak u innych jaszczurek.

<https://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/aktualnosci/swiatowy-dzien-weza-poznaj-naszych-pelzajacych-sasiadow>